

fa la primera donació de REDES > Reus l'any 1117.

Impossible descartar el supòsit que ell o els seus, si eren occitans, haguessin dut aquest nom a ròssec. Àdhuc podríem imaginar que d'ells vingui també el nom de la Grassa, grossa partida del terme de Reus (fins a la ratlla de Constantí) en record del de la vila de la Grassa, la puixant abadia no llunyana de Carcassona, a la qual es feren tantes donacions monacals i feudals en la Catalunya comtal; car a Reus aquest nom no és recent, documentat abundantment en capbreus i llistes estadístiques des de 1367.

Aquí compila útilment l'Amigó un bon plec de dades a les pp. 274 i següents de l'obra esmentada, si bé cedint a la seva mania antroponímica pretén que ve del malnom o cognom d'una fantàstica mestressa, exhibint un document que altera un *mas de la Grassa*, com «*mas de na Grassa*»; però no és més que una cita de 1618 d'un error de còpia, en repetir-ho, car abans hi ha «*la Grassa*» en el mateix document; i una vintena de cites molt anteriors, dels Ss. XIV-XVI, que ell mateix honestament ha copiat constantment amb la forma *La Grassa*, mai *na*. Però la mateixa abundor de donacions de pertot a la Grassa treu força a la inducció basada en aquest nom de partida: nom que en la Grassa de Reus resultaria d'una de tantes donacions al monestir llenguadocià; però aquest nom, menor i tardà, no dóna base a un hipotètic trasplantament del nom.

Restà certament la possibilitat succedània en el cas del nom de Reus. Hi ha, però, forts arguments que obliguen a mirar-la amb escepticisme. Si, arran mateix de la Conquesta, el nom ja hi era; i si el 1117, tant Robert com el seu contrincant episcopal ja usen *Redis* com a nom ben conegut d'una vila, acabada de deslliurar, i fins aleshores poblada de mahometans, és natural admetre que ja abans es deia així, i costa de creure que pogués ser un nom aportat per uns guerrers transpirenaics; i tampoc la diferència entre la base -AS del nom occità, i la base apocopada (de -IS) del nom català, no ho faciliten.

Quant a la interdependència entre el nom català i aquell nom i família lingüística celto-occitana, es pot donar com assegurada? Sí: cosa clara sigui en un sentit o en l'altre. Car no hi ha altra via etimològica: ni admissible ni seriosa. Brocà es llança pel terreny habitual de les seves preocupacions de jurista i maneja-45 dor de paraules i documents jurídics: baix-llatí *redeo* 'retorno', *redits*, *rendes*: obsessió notarial i curialesca. És clar que és inconcebible fonèticament derivar-ho d'això, i no menys en l'aspecte lexical i leximòrfic, ho veu qualsevol estudiant romanista. Del germànic? No hi ha tal en les llengües romàniques i quasi tampoc en les germàniques. En *arreu* i en *conreu* i *conrear*, la forma prefixada és l'única que ha existit en la Romania; i eren derivats, bo i prefixats ja, en gòtic (veg. 50 el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*); el mot protogermànic *RĒD* 'ordre' no passà enlloc al romànic. I deixem ja l'escòria folklòrica i anecdòtica en què s'han enfangat els altres.

I, igualment, mal que s'hi assembla tant, podem des-

cartar, en termes peremptoris, cap relació amb el nom del País de Retz (capital de Rezé), prop de Nantes, ni amb el de la illa de Rbé a la costa de la Charente, car en ells la *é* prové de la *Á* de llur ètímon cèltic (RATIS 'falguera') (H. Gröhler, *Über Ursprung und Bedeutung der Französischen Ortsnamen*, Heidelberg 1913-1933, I, p. 150). És RATIATE > Rezé. Cap obertura possible per la banda de l'àrab o altra font africana. Entre els tempteigs de fantasia, en anys juvenils, jo havia pensat en el nom de lloc *Rhades* dels afores de Cartago, que fa un paper en la lluita dels bàrquides contra l'exèrcit de mercenaris nòmides que se'ls revoltà. Fins si això hagués passat a l'àrab tunisenc o magrebí, que no en tinc notícia ni indici, aquella *á* fóra incompatible amb la *e* de Reus (més que més darrere una *r*, so que impedeix la imela).

(Nota publicada ja a la *Revista de Catalunya*, Desembre de 1991, pp. 55-64.)

Revardit, V. Re-, Ri- (fluvial)

REVELL (NP i NL)

Provinent del ll. REBELLIS, s'aplicà com sobrenom a persones de caràcter esquerp o indòmit, i a plantes silvestres renocades com les oliveres bordes o ullastres.

Revell és evolució fonètica popular del ll. REBELLIS que es troba en oc. ant., i en alguns textos catalans arcaics (Muntaner, *VidesR.*) usen *revelar-se* per 'revoltar-se' (*DECat* VII, 45a55).

Com a NP: *Revellus* en un doc. (gironès?) de 893 (*BABL* III, 98); 944 ross.: «*Revellus et Benedicta donatores*» (Moreau VII, 41); 998: Sig. *Revello* (*Cart. St. Cugat* I, 282); 1175: *Revello nodrigato* (*Cart. S. C. III*, 258); 1270: Bertran *Revell*, doc. de Bogairent (*Mtz. Fdo., Doc. Val. ACA* I, 1010). També el fem.: 956: «ego Salomon et uxor mea *Revella* --- in Vallense --- Gallecus» (*Cart. St. Cu. I*, 39); 843: «femina nomine *Revella*» (Abadal, *Eixalada*, 128); 1 i avui *Rabell*, *-ella*, cognom.

El NP ha passat a ser NL en diversos indrets: 1) Coll de *Revell* entre Arbúcies, Espinelves, i Viladrau; ja doc. a. 1562: «Col de *Ravel*» (CCandi, *St. Hilari Sacalm*, p. 99). 2) Antic alou prop de St. Benet de Bages: 1121: «dimito ad S. Benedictum Bages meus alodium q. habeo in jamdicia Baies et in *Revel* --- et in loco v. Pozol» (*Cart. St. Cugat* III, 54). 3) Mas *Ravell* te. Besora (XIII, ape. 10.7). 4) Potser nom importat pels catalans de Sic. i Nàpols: *Ravello*, mun. de Campània, prov. Salerno, que en els Ss. XIII-XVI fou seu d'un bisbat (*Revellensis* episcopus, a 1300, Johannes *Revell*, episcopus *Revelles*) (Finke, *Acta Arag.* I, 76; II, 968).

A Mallorca, en canvi, és probable que el NL vingui del nom mallorquí de l'ullastre o olivera borda: *Puig-ràvel* turó prop de Cala Ratjada (LI, 84.13). De *revell* amb caràcter col·lectiu: «Es *ràvel* plà» (com si digués 'el revellar planer') (pda. de Sa Pobla (XLI, 27. 17). Un altre id. te. Costitx (XL, 112.22; Masc. 19G3);